

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหาร
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
THE DEVELOPMENT OF CHARISMATIC LEADERSHIP INDICATORS BASED ON
BUDDHIST APPROACHES FOR SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

เอกพิสิษฐ์ ฝีมือดี*, ชิชณพงศ์ ศรีจันทร์, กรรณิกา ไวโสภา

Aekpisit Feemueedee*, Chissanapong Sonchan, Kannika Waisopa

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เลย ประเทศไทย

Educational Administration, Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: aekpisit41@gmail.com

*Tel: 097-935-1426

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ดังกล่าวกับข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ ดำเนินการโดยการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ระยะที่ 2 การตรวจสอบโมเดลเชิงโครงสร้าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์สัมบูรณ์ของ Comrey & Lee ที่ระบุว่า จำนวน 500 คน เหมาะสมในระดับดีมาก สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างเพิ่มร้อยละ 25 (125 คน) รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จัดเก็บข้อมูลจริงจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 625 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) คน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อสร้างความศรัทธาในการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ โดยภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ (องค์ประกอบละ 3 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์ 4) การสร้างความร่วมมือ และ 5) การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ $p\text{-value} = 0.097$ $\chi^2/df = 1.24$, RMSEA = 0.02 NNFI = 1, CFI = 1 GFI = 0.98, AGFI = 0.97

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์, หลักพุทธธรรม, โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) To develop indicators of charismatic leadership based on Buddhist approaches for secondary school administrators under the Office of the Basic Education Commission, and 2) To validate the goodness-of-fit of the structural relationship model of these indicators with empirical data. The research was conducted in 2 phases. The research methodology was divided into two phases. Phase 1 involved the development of indicators through documentary synthesis and in-depth interviews with nine experts using semi-structured interview forms. Phase 2 focused on validating the structural model. The sample size was determined based on the absolute criteria proposed by Comrey and Lee, which suggested that a sample of 500 participants is considered very good for confirmatory factor analysis (CFA). In addition, the researcher increased the sample size by 25 percent (125 participants) to ensure adequacy, resulting in a total of 625 respondents comprising school administrators and teachers selected through multi-stage random sampling. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using confirmatory factor analysis (CFA). The findings revealed the importance of integrating Buddhist principles into educational administration in order to foster trust and confidence in modern school leadership. Buddhist-based charismatic leadership consisted of five components with fifteen indicators (three indicators for each component), namely: 1) Visionary , 2) Effective Communication, 3) Situational Risk-taking, 4) Collaboration Building, and 5) Ethical Role Modeling. Furthermore, the results of the confirmatory factor analysis indicated that the structural model was consistent with the empirical data. The goodness-of-fit indices met the acceptable criteria at a significant level, with $p\text{-value} = 0.097$, $\chi^2/df = 1.24$, $RMSEA = 0.02$, $NNFI = 1.00$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.98$, and $AGFI = 0.97$.

Keywords: Charismatic Leadership, Buddhist Approaches, Secondary Schools

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศหลากหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ สถิติ อาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน ปัญหาแรงงานนอกระบบและการค้ามนุษย์ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ได้ส่งผล กระทบต่อการพัฒนาคนไทย และสังคมไทย ในหลายประการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566) การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีแนวโน้มสูงมากทั้งระดับโลก ภูมิภาค ประเทศ สังคม ในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองวัฒนธรรมและค่านิยม

จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอื่น ๆ ตามมานั้น คือ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ผู้นำชาติวิสัยทัศน์และพลังที่นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมรับกับกระแสของความเปลี่ยนแปลง ที่ประเทศไทยจะต้องขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มี ความเป็นพลวัต เพื่อการพัฒนาที่มุ่งสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในโลกที่หนึ่งด้วยความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำเร็จต่อการปฏิบัติงานในองค์กรเนื่องจากจะทำให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทั้งในและนอกองค์กร เชื่อมั่นศรัทธา รวมพลังให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจไปสู่การเปลี่ยนแปลง ประสานให้ความสะดวกในการดูแล ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ในการบริหารงานจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ หรือมีความเป็นผู้นำในตัวของผู้บริหาร เพื่อให้การบริหารในทุกหน่วยงานและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สัมมา รัตนชัย, 2560) นอกจากนั้นการศึกษาที่ผ่านมายังมีการศึกษาความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อบรรยากาศของโรงเรียน และความสำเร็จของนักเรียน อีกทั้งแรงจูงใจในการทำงานของครูขึ้นอยู่กับคุณภาพของความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปอีกด้วย ได้ชี้ชัด ว่าพื้นฐาน 3 ประการที่สำคัญของภาวะผู้นำที่มีต่อประสิทธิผลขององค์กร คือ 1) ความสำเร็จขององค์กรโดยส่วนรวมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบ และความรอบรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้นำที่มีคุณภาพ 2) สภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงองค์กรให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อม ถือได้ว่าหลักการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องชี้แนะแนวทางให้ผู้ร่วมงานได้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และ 3) ผู้นำเข้าใจบทบาทหน้าที่ และโครงสร้างขององค์กร และสร้างบทบาทในการนำองค์กรให้สังคมยอมรับ ต้องเรียนรู้ทฤษฎีใหม่ ๆ และ มีความกล้าหาญที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ (Bennis, W. G. & Nanus, B., 1985)

การแสวงหารูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลและสอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ภาวะผู้นำจึงเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงานด้วย (วิโรจน์ สารัตนะ, 2553) ภาวะผู้นำจึงเป็นศาสตร์ที่มีการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง และมีแนวความคิดเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ซึ่งภาวะผู้นำแต่ละยุคสมัยจะสอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น กระทั่งในปัจจุบันเริ่มมีการศึกษาภาวะผู้นำในยุคศตวรรษที่ 21 โดยเชื่อว่าจะมีภาวะผู้นำที่แตกต่างจากภาวะผู้นำแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่สามารถใช้ได้ดีกับลักษณะของคนทำงานรุ่นใหม่ ๆ และที่สำคัญการเป็นผู้นำของคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มมากขึ้น ส่งผลให้รูปแบบภาวะผู้นำยุคใหม่มีความแตกต่างไปจากดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับ ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่ต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในตัวของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ

ในโลกของการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน มิใช่เพียงผู้ดำรงตำแหน่งทางการบริหารเท่านั้น หากแต่เป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้นำทางจิตใจ และผู้เป็นแบบอย่างทั้งด้านความประพฤติ คุณธรรม และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษา การที่ผู้บริหารจะได้รับความเคารพนับถือ ความศรัทธา และความร่วมมือจากครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์” ทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ (Charismatic Leadership) ของ Shamir, B. et al. มักเน้นไปที่คุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้บริหาร เช่น การมีวิสัยทัศน์ ทักษะการสื่อสารที่ทรงพลัง และการยอมรับความเสี่ยงส่วนบุคคล แต่ในบริบทของสังคมไทย

และวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Shamir, B. et al., 1993) คุณลักษณะสากลดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการเกื้อหนุนด้วยกลไกทางพฤติกรรมเชิงพุทธศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่จะพัฒนาภาวะผู้นำให้มีเสน่ห์ ด้วยการครองใจคน (ดอนลาร์ เสนา และคณะ, 2560) นอกจากหลักสังคหวัตถุ 4 จะมีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์อย่างเด่นชัด ยังเป็นหลักธรรมแห่งการยึดเหนี่ยวน้ำใจและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารงานที่เน้น “การครองคน” ควบคู่กับ “การครองงาน” ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนที่ยึดหลักทนาย่อมแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สนับสนุนทรัพยากร โอกาส และการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่วนหลักปิยวาจาช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถสื่อสาร สร้างความเข้าใจ และลดความขัดแย้งภายในองค์กรได้ โดยการใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ให้กำลังใจ และรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงานอย่างจริงใจ ขณะที่หลักอัตถจริยาเป็นแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำงาน มีความเสียสละ อุทิศตน และมุ่งประโยชน์ต่อองค์กรและผู้เรียนเป็นสำคัญ อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและศรัทธาจากบุคลากรในสถานศึกษา และหลักสมานัตตตาเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนวางตนอย่างเหมาะสม ปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ มีความเป็นกันเอง และสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและความสามัคคีภายในองค์กรได้ จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลัก สังคหวัตถุ 4 มักเป็นผู้ที่มีบุคลิกน่าเคารพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้าง แรงบันดาลใจและโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ส่งผลให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จทั้งด้านการบริหารจัดการ คุณภาพผู้เรียน และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่นเป็นธรรม และเอื้อต่อการพัฒนา ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์กับหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม ตลอดจนตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรม มีความสามารถในการครองตน ครองคน และครองงาน อันจะนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ เกิดประสิทธิผลต่อองค์กร และเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนา และการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและบริบทของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาศัยการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้เบื้องต้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำที่มีเส้นห์ตามหลักพุทธธรรม โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้น 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน เป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนทางการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ 2) ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา และ 4) พระสงฆ์ จำนวน 3 รูป เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและแตกฉานในหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารและภาวะผู้นำ และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะเปรียญธรรม 9 ประโยค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของประเด็นคำถาม โดยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ทุกข้อ แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงและครอบคลุมนิยามตัวแปร จึงนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 คน เพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นห์ตามหลักพุทธธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสำรวจรายการ (Checklist) สอบถามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 47,600 คน จาก 18 เขตตรวจราชการ 62 เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ 2,363 โรงเรียน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Sample Size) ของ Comrey, A. L. & Lee, H. B. ซึ่งระบุว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน เป็นขนาดที่อยู่ในระดับดีมาก (Very Good) สำหรับการวิเคราะห์ห่อองค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความคลาดเคลื่อนในการจัดเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ (Missing Data) หรือการไม่ตอบกลับของผู้ให้ข้อมูล (Non-response Rate) ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 25 (จำนวน 125 คน) รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริงทั้งสิ้น จำนวน 625 คน หากในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ มีผู้ที่ไม่ได้รับสื่อศาสนาพุทธตอบแบบสอบถามเข้ามา ผู้วิจัยจะทำการคัดแยกข้อมูลดังกล่าวออกในขั้นตอนการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ (Data Cleaning) โดยจะนำเฉพาะชุดข้อมูลของผู้ที่ระบุว่าเป็นสื่อศาสนาพุทธ จำนวน 625 ชุด (Comrey, A. L. & Lee, H. B., 1992) มาใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง (Polit, D. F. & Beck, C. T., 2010)

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษา จำนวน 1 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งทางวิชาการและวิทยฐานะระดับสูง รวมถึงมีประสบการณ์ในสายงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยอย่างต่อเนื่อง พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อระหว่าง 0.80 - 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 50 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item-Total Correlation: CITC) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.68 - 0.89 (ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ 0.30 ทุกข้อ) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.991 ซึ่งแสดงว่าเครื่องมือมีคุณภาพและมีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อจัดส่งแบบสอบถาม (ทั้งรูปแบบเอกสารและ QR Code ออนไลน์) ทางไปรษณีย์ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความร่วมมือตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์ จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน และนำข้อมูลมาทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Preliminary Assumptions) ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

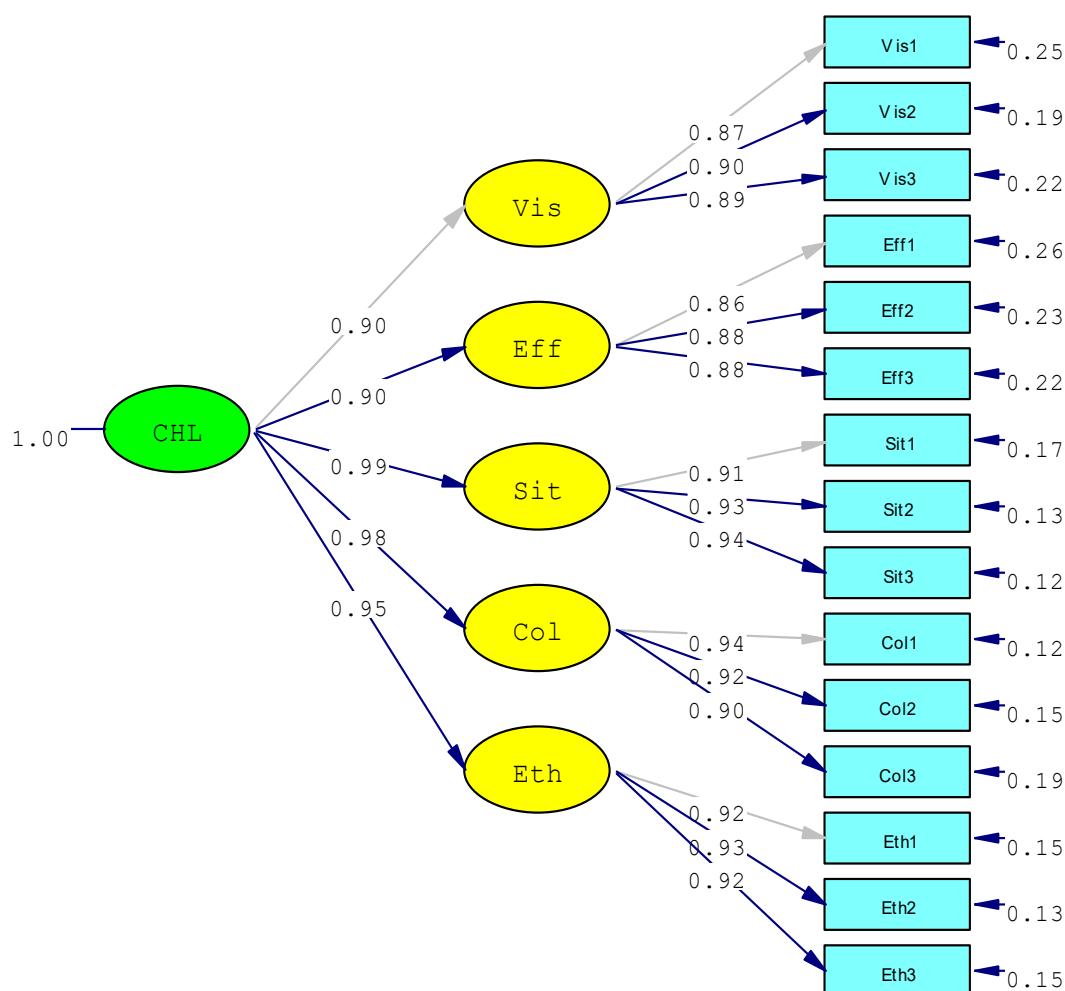
ผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นที่ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ดำเนินการโดยการสังเคราะห์เอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Synthesis) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้เชิงแนวคิด ข้อมูลปรากฏให้เห็นว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำที่มีเส้นที่ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และ 15 ตัวบ่งชี้ รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ของภาวะผู้นำที่มีเส้นที่ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้
1. การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล	1. การสร้างกระบวนทัศน์ที่ท้าทาย 2. การสื่อสารเพื่อสร้างภาพอนาคตร่วม 3. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์
2. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	1. การรับฟังอย่างมีส่วนร่วม 2. ความชัดเจนในการสื่อสาร 3. การให้ความสำคัญกับผู้รับสาร
3. ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์	1. การกล้าตัดสินใจ 2. ความเชื่อมั่นในตนเอง 3. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. การสร้างความร่วมมือ	1. การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน 2. การใช้ทรัพยากรร่วมกัน 3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม	1. ความซื่อสัตย์ 2. ความไว้วางใจ 3. ความยุติธรรม

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์

Chi-Square = 340.59, df = 85, P-value = 0.00000, RMSEA = 0.071

ภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองก่อนปรับ

ตารางที่ 2 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองก่อนปรับ

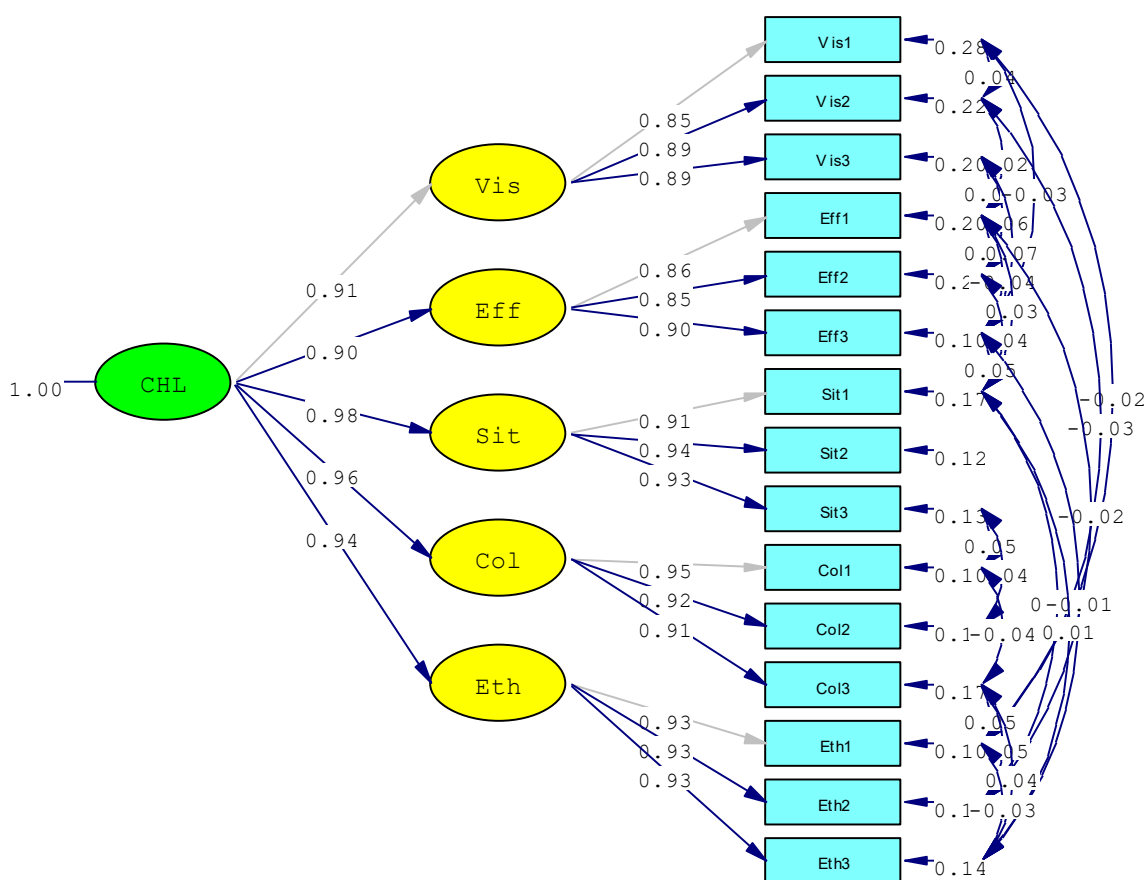
ดัชนีวัด	เกณฑ์ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง	ค่าดัชนี	ระดับ
ความสอดคล้อง	ดี	พอใช้	ในโมเดล	ความสอดคล้อง
p-value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.000	ไม่ผ่านเกณฑ์
Chi-square/df	$0 < \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 3$	4.01	ไม่ผ่านเกณฑ์
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.02	ดี
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.07	พอใช้

ตารางที่ 2 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองก่อนปรับ (ต่อ)

ดัชนีวัด ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง ดี	เกณฑ์ความสอดคล้อง พอใช้	ค่าดัชนี ในโมเดล	ระดับ ความสอดคล้อง
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.99	ดี
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	0.99	ดี
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.99	ดี
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.93	ดี
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.90	ดี

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นห้าหลัก พุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตารางที่ 2 พบว่า โมเดลยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) โดยการปลดปล่อยค่าความคลาดเคลื่อนที่มีความสัมพันธ์กัน จำนวน 21 ครั้ง ส่งผลให้โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาได้จากภาพที่ 2 และตารางที่ 3

Chi-Square = 75.68, df = 61, P-value = 0.09779, RMSEA = 0.020

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองหลังปรับ

ตารางที่ 3 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองหลังปรับ

ดัชนีวัด ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง ดี	เกณฑ์ความสอดคล้อง พอใช้	ค่าดัชนี ในโมเดล	ระดับ ความสอดคล้อง
p-value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.097	ดี
Chi-square/df	$0 < \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 3$	1.24	ดี
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.01	ดี
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.02	ดี
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	1.00	ดี
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	1.00	ดี
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	1.00	ดี
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.98	ดี
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.97	ดี

ส่วนที่ 1 Fit index เป็นการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง โดยแบ่งดัชนีในการตรวจสอบเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices โดยพิจารณาดัชนี Chi-Square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI

ผลการตรวจสอบดัชนีทั้ง 2 ชุด ผ่านเกณฑ์ความสอดคล้องในระดับดี แสดงว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ส่วนที่ 2 คุณภาพภายในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เป็นการตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างภายในโมเดลการวัด โดยจะทำการตรวจสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability: ρ_c) และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance extracted: ρ_v) ซึ่งมีรายละเอียดในการพิจารณา ดังนี้

ตารางที่ 4 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

องค์ประกอบ	λ	R^2	δ
	$\rho_v = 0.89$	$\rho_c = 0.97$	
ลำดับที่ 2			
1. การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล	0.91**	0.84	0.16
2. การสื่อสารที่มีประสิทธิผล	0.90**	0.81	0.19
3. ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์	0.98**	0.96	0.04
4. การสร้างความร่วมมือ	0.96**	0.93	0.07
5. การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม	0.94**	0.89	0.11

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (ต่อ)

องค์ประกอบ	λ	R^2	δ
	$\rho_v = 0.89$	$\rho_c = 0.97$	
ลำดับที่ 1			
การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล			
1. การสร้างกระบวนการที่ท้าทาย	0.85**	0.72	0.28
2. การสื่อสารเพื่อสร้างภาพอนาคตร่วม	0.89**	0.78	0.22
3. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	0.89**	0.79	0.21
การสื่อสารที่มีประสิทธิผล			
1. การรับฟังอย่างมีส่วนร่วม	0.86**	0.74	0.26
2. ความชัดเจนในการสื่อสาร	0.85**	0.73	0.27
3. การให้ความสำคัญกับผู้รับสาร	0.90**	0.82	0.18
ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์			
1. การกล้าตัดสินใจ	0.91**	0.83	0.17
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง	0.94**	0.89	0.12
3. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	0.93**	0.87	0.13
การสร้างความร่วมมือ			
1. การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน	0.95**	0.89	0.11
2. การใช้ทรัพยากรร่วมกัน	0.92**	0.84	0.16
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.91**	0.83	0.17
การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม			
1. ความซื่อสัตย์	0.93**	0.87	0.13
2. ความไว้วางใจ	0.93**	0.86	0.14
3. ความยุติธรรม	0.93**	0.86	0.14

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดในระดับองค์ประกอบหลักลำดับที่สอง (Second-order Construct) ของภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรม ซึ่งครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การสื่อสารที่มีประสิทธิผล ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์ การสร้างความร่วมมือ และการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม ผลการวิเคราะห์เชิงประจักษ์บ่งชี้ว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) ของทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.90 - 0.98 นอกจากนี้ โมเดลดังกล่าวสอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability: ρ_c) เท่ากับ 0.97 (>0.70) และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance extracted: ρ_v) เท่ากับ 0.89 (>0.70) ยืนยันถึงคุณภาพและความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในการอธิบายองค์ประกอบหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการประเมินคุณภาพโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นกำกับหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บ่งชี้ว่า ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน (Fit Indices) และเกณฑ์คุณภาพภายในโมเดล ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานในทุกมิติ สรุปได้ว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นกำกับหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ (องค์ประกอบละ 3 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์ การสร้างความร่วมมือ และการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีอย่างมีนัยสำคัญ ผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ (Methodological Rigor) เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เพื่อยกร่างตัวบ่งชี้ แล้วจึงตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ก่อนนำไปจัดทำเครื่องมือและเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบนี้สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกตัวบ่งชี้ (Johnstone, J. N., 1981) รวมถึง ศิริชัย กาญจนวาสี, วิโรจน์ สารรัตนะ ที่ระบุว่า ตัวบ่งชี้ที่ดี ต้องมีความตรง (Validity) ความเที่ยง (Reliability) ความเหมาะสมเชิงบริบท และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (Practicality) ข้อค้นพบนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ชุดตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องเชิงทฤษฎี (Theoretical Fit) และมีคุณภาพเชิงสถิติสูง สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือประเมินและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเป็นการบูรณาการศาสตร์การบริหารตะวันตกเข้ากับหลักพุทธธรรม เช่น การเน้นที่ “ความเสมอภาค” และ “ความยุติธรรม” มากกว่าการสร้างภาพลักษณ์เพื่ออำนาจ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552); (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2553)

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเส้นกำกับหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีรากฐานมาจากการประมวลแนวคิดและทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ผสมกับการผ่านกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อย่างเข้มงวดโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและนักวิชาการในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในบริบทการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริชัย กาญจนวาสี ที่เสนอว่า ตัวบ่งชี้ที่ดีและมีคุณภาพระดับมาตรฐาน จำต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย ความตรง (Validity) ที่สามารถวัดได้ตรงตามคุณลักษณะเชิงทฤษฎีที่มุ่งวัด มีความเที่ยง (Reliability) ที่ให้ผลการวัดที่คงที่และสม่ำเสมอ ความเป็นกลาง (Neutrality) ที่ปราศจากอคติหรือการชี้นำ ตลอดจนมีความไวในการวัด (Sensitivity) ที่สามารถจำแนกรดับความแตกต่างของสิ่งที่มุ่งวัดได้อย่างละเอียด และความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ (Practicality) ในการเก็บรวบรวมและแปลผลข้อมูลได้อย่างสะดวก

และมีประสิทธิภาพในมิติทางสากล (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552) ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องอย่างเป็นเอกภาพกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงบารมี (Charismatic Leadership) ของ Fiol, C. M. et al. ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน โดยจากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และอัตชีวประวัติของอดีตผู้นำประเทศ พบว่า ผู้นำเชิงบารมีจะมีกลยุทธ์การสื่อสารเฉพาะตนในการกระจาย ผลักดัน และสนับสนุนบรรทัดฐานร่วม เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) (Fiol, C. M. et al., 1999) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัชรระ คงแสนคำ ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา และพบว่า องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบารมี ทั้ง 6 ด้าน มีความเหมาะสมโดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.52) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.50) และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.51) ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะแกนกลางสำคัญในการส่งผ่านค่านิยมและวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา สำหรับมิติข้อค้นพบเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะของการบริหารการศึกษาในบริบทสังคมไทย (วัชรระ คงแสนคำ, 2565) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพรัช ปภัสสร (แก้วโก) และคณะ เรื่อง ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ค้นพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการครองตน ครองคน และครองงาน หมั่นแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตและในการปฏิบัติงาน มีความมั่นใจในตัวผู้ใต้บังคับบัญชา มีความยุติธรรม ยึดถือหลักคุณธรรมในการบริหารเพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาไว้วางใจ และเคารพยกย่อง มีความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว มีเหตุผลและประสิทธิภาพ และมีมนุษยธรรมต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะการเป็นแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้บุคลากรใช้สติปัญญาในการสร้างสรรค์ผลงานและแก้ไขปัญหาและมีการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน ทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วย (พระมหาไพรัช ปภัสสร (แก้วโก) และคณะ, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ (องค์ประกอบละ 3 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์ การสร้างความร่วมมือ และการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม ทั้งนี้ องค์ประกอบด้าน “ความกล้าเสี่ยงตามสถานการณ์” มีความสำคัญเชิงโครงสร้างสูงสุด ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของผู้นำในการเผชิญหน้ากับ ความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ควรจัดหลักสูตรอบรมที่เน้นการนำหลัก “สังคหวัตถุ 4” มาปรับใช้ กับการสื่อสาร (ปิยวาจา) และการสร้างความร่วมมือ (สมานัตตตา) อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยนำโมเดลจากวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางสร้างโปรแกรมฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำที่มีเสน่ห์ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) ควรสร้างเครื่องมือวัดผล

โดยวิจัยและพัฒนาแบบประเมินภาวะผู้นำที่มีเส้นห้าตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีมาตรฐาน และ 3) ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำตัวบ่งชี้ทั้ง 15 ตัว ไปทดลองใช้และติดตามผลกับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- ดอนลาร์ เสนา และคณะ. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 183-194.
- พระมหาไพรัช ปภัสโร (แก้วโก) และคณะ. (2567). ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารบรรพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์, 5(2), 230-238.
- วัชระ คงแสนคำ. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบารมีของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2553). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (Classical Test Theory). (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมมา ธนินิธิ. (2560). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ.
- Bennis, W. G. & Nanus, B. (1985). The strategies for taking charge. New York: Harper & Row.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). A First Course in Factor Analysis. (2nd ed.). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fiol, C. M. et al. (1999). Charismatic leadership: Strategies for effecting social change. The Leadership Quarterly, 10(3), 449-482.
- Johnstone, J. N. (1981). Indicators of education systems. Paris: UNESCO.
- Polit, D. F. & Beck, C. T. (2010). Statistics and Data Analysis for Nursing Research. (2nd ed.). Upper Saddle River: Pearson Education.
- Shamir, B. et al. (1993). The Motivational Effects of Charismatic Leadership: A Self-Concept Based Theory. Organization Science, 4(4), 577-594.